

Snart 20 år med veterinæravtalen: hva har skjedd med dyrehelse og mattrygghet?

Ingrid Melkild, fagsjef Mattrygghet, Nortura
Trygg mat og samfunnsansvar

Nortura
bondens selskap

Disposisjon

1. Hva ble endret?
2. Hva trodde man kom til å skje?
3. Hva har skjedd?
4. Hvorfor?

1. Hva ble endret?

...år siden
veterinær-
avtalen...

**Men:
25 år siden EØS-
avtalen ble
signert**

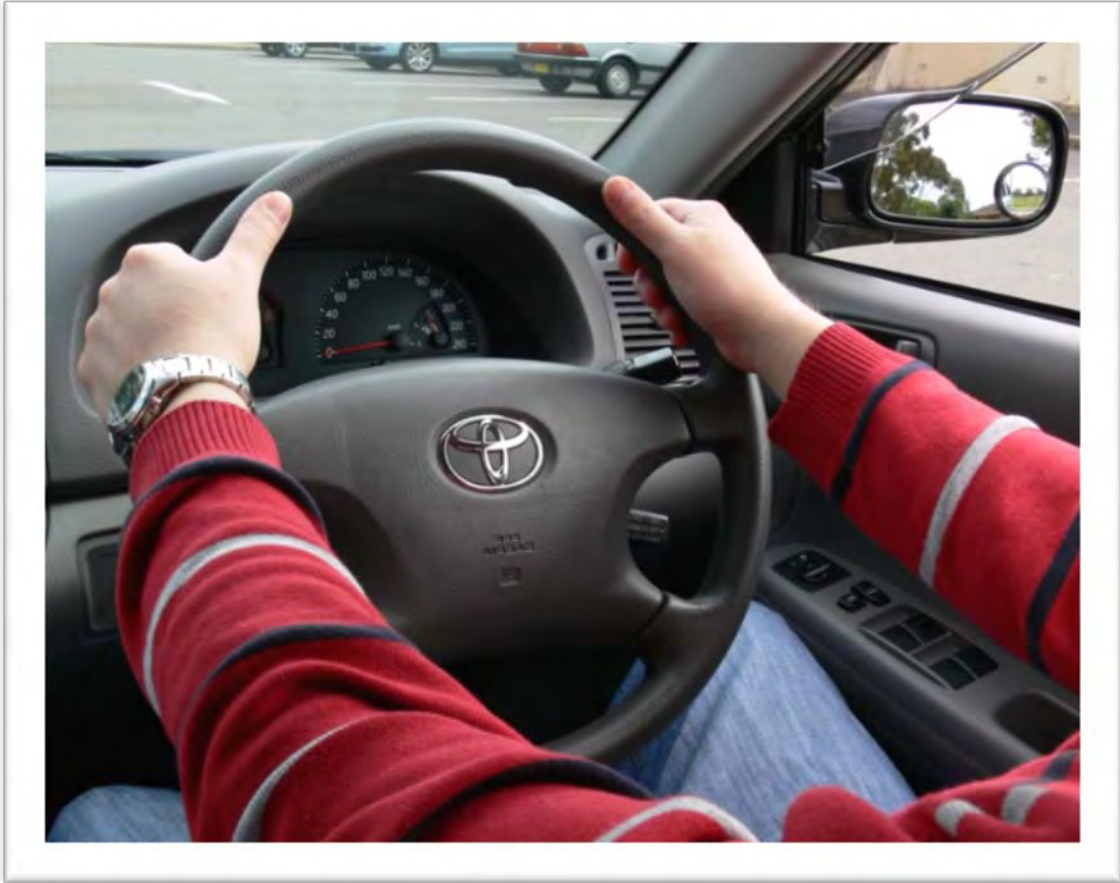
23 år siden EØS-avtalen trådte i kraft

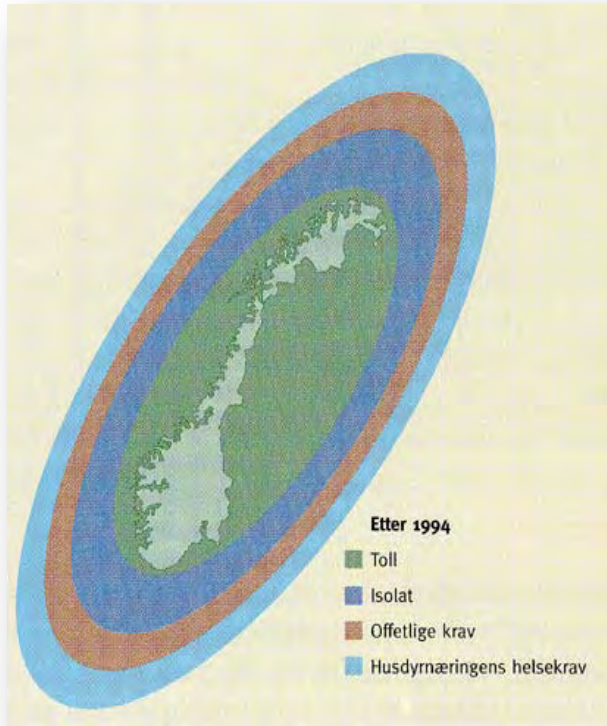
- EØS-avtalen innebar harmonisering med EUs regelverk for dyrehelse og mattrygghet
- Muligheten til veterinær grensekontroll ble beholdt
- Men grunnlaget for økt og lettere handel var etablert!

**Import av
levende dyr til
Norge var
forbudt før
EØS-avtalen
trådte i kraft i
1994**

**Etter 1994: import av
levende dyr tillatt –
EUs regelverk
setter standarden**

Animalske næringsmidler

- **Gradvis tilpasning til lettere handel**
- **Krav om import-tillatelse frem til juni 1996**
- **Veterinær grensekontroll**

Den veterinær grensekontrollen

- Varepartier kom ikke ut i markedet før næringsmiddelkontrollene hadde besluttet prøvetaking
- Undersøkelsene ville normalt dager å gjennomføre og forsinket adgang det norske markedet

1998: Veterinæravtalen

- EUs regelverk for handel med 3. land – vi blir en del av EUs yttergrense
- Tilleggsgarantier = anledning til strengere krav ved innførsel fra EØS
- Nasjonale kompensatoriske tiltak

Nasjonale kompensatoriske tiltak i offentlig regi

- Overvåkings- og kontrollprogrammer:
  - oversikt og dokumentasjon over smittestatus nasjonalt
  - grunnlag for offentlig isolasjon ved innførsel av dyr

Isolatpraksis = bruk av nasjonalt handlingsrom

1. Overvåking og kontroll av norske husdyrbesetninger for sjukdommer som Norge ønsker å bekjempe
2. Gir hjemmelsgrunnlag for at dyr med ukjent helsestatus isoleres under offentlig tilsyn inntil prøver er tatt og helsestatus er fastlagt
3. Funn av smitte gir like restriksjoner for norske dyr og innførte dyr som er i isolat

Husdyrnæringas kompensatoriske tiltak

- Begynnelsen av 1990-tallet:
  - Offentlig importforbud ville opphøre - næringa må ta større ansvar
  - Utvikler informasjonsmateriell om import og smitterisiko
  - Etablerer enhet for smittebeskyttelse ved import
  - «Slaget» om veterinæravtalen mindre viktig – omfang av import og smittestatus på avsendersted viktigere

**Viktigste verktøy:
Informasjon**

**Budskap: Alt
som er lov er
ikke lurt**

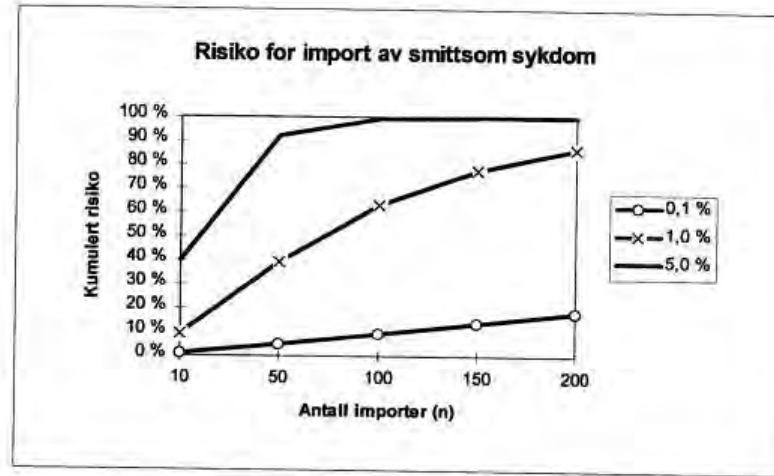
2. Hva trodde man ville skje?

Budskap fra fagfolk

Økt import-
volum

Mer
spredning
av
smittestoff

Mer
matbåren
smitte

Figuren viser hvordan risikoen for introduksjon av minst ett tilfelle av smittsom sykdom øker med økende antall importør, og ved tre ulike risiko-nivåer knyttet til den enkelte import (0,1%; 1%; 5%)

Fagfolk

Det er generell aksept for at økt handel representerer risiko for et økt smittepress.

En utvidelse av EØS-avtalen omhandler ikke importvolumet og forventes ikke å resultere i en umiddelbar økning av importen.

Ved senere reduksjoner av toll (WTO) eller endring av kvoteavtaler (EØS) vil imidlertid omfanget av import kunne øke.

(Helsemessige konsekvenser av en mulig utvidelse av EØS-avtalens vedlegg I, Rapport fra en gruppe nedsatt av SNTs vitenskapelige komité av 28. april 1997)

Næringens budskap

Mange steder i utlandet tør selv ikke de mest hardkokte typene spise bløtkokte egg til frokost.

Opplysningskontoret for Egg og Fjørfehold

Finnes det noe bedre enn et 3-minutters bløtkokt egg? Det finnes i så fall være et 4-minutters.

Men altså! Ohé! – da snakker vi om sterke egg. Grunnet stadig økende salmonella-problemer ute, blir nemlig norske restorer så advart, samt bløtkokte egg allerede når de krysser grensen til Tyrkia, Nederland og England. Den samme advarselen gjelder til eggplommer, eggedosis, bløt omelett.

Den sterke trykningen og kvaliteten ved norske egg skal naturligvis ikke ha noe å si for deg. Det kalde kaffet gir litt skjoldemus. Det lange, røde landet betyr til tross sykter og lang mellom såligger. Det gir i sin tur god dyreliste og lav smitt-

risiko. I tillegg har vi strengt regelverk og god kontroll i Norge. Vår verpeham har betydelig bedre plass enn sine utenlandske kolleger. Vi har de strengeste krav til ernæring. Vi har grundige veterinærkontroller.

Nå har vi demotert Godt Norsk-merket i forholdet oss til. Ved et dette markedet uttrykker på eggkartongen, har du fått en av sikkerhet for en jevn høy kvalitet. Så ta gjerne hatten av for norske egg. Både du og de foretne det.

OPPLYSNINGSKONTORET FOR EGG OG FJØRFEHOLD

Norge er snart det eneste land i Europa der du kan spise egg uten risiko.

Helt rått!

Opplysningskontoret for Egg og Fjørfehold

Liker du et bløtkokt egg til frokost? En til eggplomme eller to på serveringsblander! Og eggedosis!

Da er du i godt, men eksklusivt selskap. Norge er faktisk et av de eneste få land i Europa der du i dag kan spise egg på denne måten, uten å ta sjanser. Salmonellaproblemer er nemlig stadig flere land som tar masser.

Her i landet har vi kvaliteten på eggene våre som den naturlige tingen av verden. Topp dyreliste, streng kvalitetskontroll og små sykter har gjort oss denne sterke situasjonen, og den skal vi være å ta vare på.

For å være en fremtidig konkurrent fra utlandet dapper vi derfor ikke av på krevene, (verr smitt). Nå er alle som produserer og pakker norske egg godt i gang med å skjerpe kvalitetsarbeidet ytterligere. Resultatet vil da se på egg-kartongen i tiden fremover. Som det første produkt etter Tross-miljøen til vi nemlig det nye kvalitetsmerket Godt Norsk på varene våre.

Slik sikrer vi at nordmenn fortsatt kan ha det som plussene i livet, og det er ingen tvil om det. I mange andre land er jo den slags beten livsfarlig.

OPPLYSNINGSKONTORET FOR EGG OG FJØRFEHOLD

"Det er intet mindre enn et under at 340 millioner europeere har overlevd så lenge! Ikke bare tyller de i seg forgiftet, besmittet og råttent mat. EU-bønder, som visstnok er av en helt annen type mennesker enn våre bønder, nærmest ynder å mishandle sine dyr også - hvis profitten er høy nok."

Jovisst får du mer for pengene hvis det kommer utenlandsk kylling til Norge.

Mer salmonella-bakterier, vaksiner, antibiotika og klorvann.

I dag får du bare norsk kylling i Norge. Det betyr at du går glipp av mye når du kjøper rå, frossen, grillet eller marinert kylling i butikken.

Du får ikke salmonellabakterier med på kjøpet, for eksempel.

Fordi Norge (sammen med Sverige) er det eneste land i verden uten salmonella i egg og fjorfe. I andre europeiske land kan andelen nyslaktede kyllinger med salmonella være opp til både 60, 70 og 80% - og da behøver vi ikke engang reise langt...

Og du får heller ikke antibiotika eller andre medisinstoffer i kyllingen når du kjøper norsk vare. Norsk slaktekylling får

heller ikke en eneste vaksine så lenge den lever, mens utenlandske kyllinger gjerne tilføres fem vaksiner underveis.

Hvorfor? Fordi norske kyllinger vokser opp i små, spredte enheter med skånsom drift og tid til omsorg og renslighet.

Slik at de unngår smittsomme sykdommer og epidemier.

Utenlands, der én enkelt "kyllingfabrikk" kan produsere mer enn alle norske oppdrettere tilsammen, blir kyllingene automatisk vaksinert og medisert fordi sykdommer herjet og epidemier ville være katastrofale for økonomien.

Og det finnes enda en ting du ikke får når du holder deg til rent, norsk kyllingjott, og det er vann i munnen.

Eller rettere sagt - klorvann i munnen.

Norge er nemlig aleie i verden om å avkjøle nyslakter, skoldet kylling kun med kald luft. I alle andre land er det vannbadene som dominerer. Og det betyr at kyllingen ledes gjennom kaldt, klorholdig vann så lenge at den øker sin kroppsvekt med 5-10% for den havner i butikkens lyller.

Men den havner ikke i norske butikkyllere, iverstfall ikke forelopig. Så spis deilig, velsmakende og mager norsk kylling med verdens beste samvitthet.

Og vot at det du ikke får, har du godt av.

OPPLYSNINGSKONTORET FOR EGG OG FJØRFEKJØTT

Zorbak og det du skal gjøre i Norge.

Først når du har kjøpt norsk kylling, kan du være sikker på at den er fri for salmonella.

TAKK OG PRIS FOR AT VI BARE HAR REN, NORSK KYLLING HER I LANDET. SÅ LENGE DET VARER.

Jovisst får du vann i munnen av utenlandsk kylling.

10% klor- og klorvann, for å være nøyaktig.

Når man steker kylling i utlandet (du behøver ikke reise lenger enn til Danmark) vil man bestride et ekstra svinn på 5-10%.

"Svinnet" er vann, som folk har brennt sammen kjøperen for som for kyllingen.

Men det er ikke hvilket som helst slags vann.

De fleste steder utenlands blir nemlig nyslakter, skoldet kylling avkjølt i vannbad. Dette vannbadet består av klorvann, som etterhvert blandes med andre ganske uønskede saker fra de nyslaktede kyllingene. Tilslutt blir det hele en blanding av klor og kloakk, og for kyllingene fryses ned eller grilles har de økt sin kroppsvekt med 5-10%.

Saukk om å få vann i munnen.

Du som spiser kylling i Norge, er garantert mot den slags ubehageligheter.

Ganske enkelt fordi i bare får norsk kylling her i landet.

I Norge er det utenkelig å bruke vannbad til avkjøling. All norsk kylling blir luftavkjølt, slik at du er sikret topp hygienisk behandling og rent kyllingkjøtt. Og klorholdig vann er bare én av de tingene du ikke får i deg, så lenge det bare finnes norsk kylling i Norge.

Du slipper også salmonella (Norge og Sverige er verdens eneste land uten salmonella i fjorfe) - og Norge er helt aleie om å være fri for salmonella-problemer i egg!.

Du slipper medisinstoffer (norske slaktekyllinger er frie og får ingen vaksiner, mens utenlandske gjerne får fem vaksiner og diverse medikamenter for de slakted).

Og du slipper ubehagelige, vekstfrem-

sende stoffer fra føret (i Norge er regelverket og kontrollen av kyllingfor betryggende streng).

I dag stopper vi alle partier utenlandsk kylling ved grensen (unntatt de tre kiloene du lovlig kan ta med deg - hvis du tør...).

Og derfor vil vi at du skal vite litt om forskjellen, for det eventuelt kommer utenlandsk fjorfe i norske butikker.

I mellomtiden kan du kjøpe kyllingen rå, frossen, marinert eller grillet her i landet, i trygg forvisning om at kvaliteten er topp og smaken god.

Og du kan slatte deg til den karakteristiske ekspertene bruker om norsk kyllingproduksjon:

Klok, klok, klok.

OPPLYSNINGSKONTORET FOR EGG OG FJØRFEKJØTT

TAKK OG PRIS FOR AT VI BARE HAR REN, NORSK KYLLING HER I LANDET. SÅ LENGE DET VARER.

Etterlatte inntrykk hos forbruker?

3. Hva har skjedd?

Verdens
friskeste
dyr

Verdens
tryggeste
mat

Mat

Å spise mat i Norge er trygt!

Maten i Norge er trygg
og det samme gjelder
drikkevannet. Få blir
syke av mat eller
drikkevann...

Mattilsynets årsrapport 2016

Maten og
drikkevannet i Norge
har aldri vært
tryggere...

Folkehelseinstituttet 2017

Norge

Risikoen øker!

Opprinnelse: Verden!

Sesong, kvalitet, pris, tilgjengelighet

- Kjøtt: Namibia, Botswana, Nicaragua, Sør Amerika, Tyskland
- Ost: mange land!
- Blåbær: Marokko
- Bringebær: Portugal
- Jordbær: Holland
- Fryste skogsbær: Serbia, Hviterussland, Ukraina og Polen
- Fryste erter: Kina og Polen
- Melon: Brasil, Honduras og Costa Rica
- Granateple: Iran
- Epler: Frankrike, Italia,
- Druer: India og Sør Afrika
- Sukkererter: Guatemala
- Asparges: Belgia, Italia, Peru og Ungarn
- Tomater: Belgia, Italia og Spania
- Salat: Spania, Italia og Tyskland
- Sopp: Holland
- Vårløk: Spania
- Kinakål: Portugal

Eksempler matbårne smitte utbrudd

Frukt og grønt spiller en stadig viktigere rolle som kilde til matforgiftninger

Frukt og grønt spiller en stadig viktigere rolle som kilde til matforgiftninger

Importert fra områder med annet hygienenivå og mikrobe flora

Komplekse varestrømmer

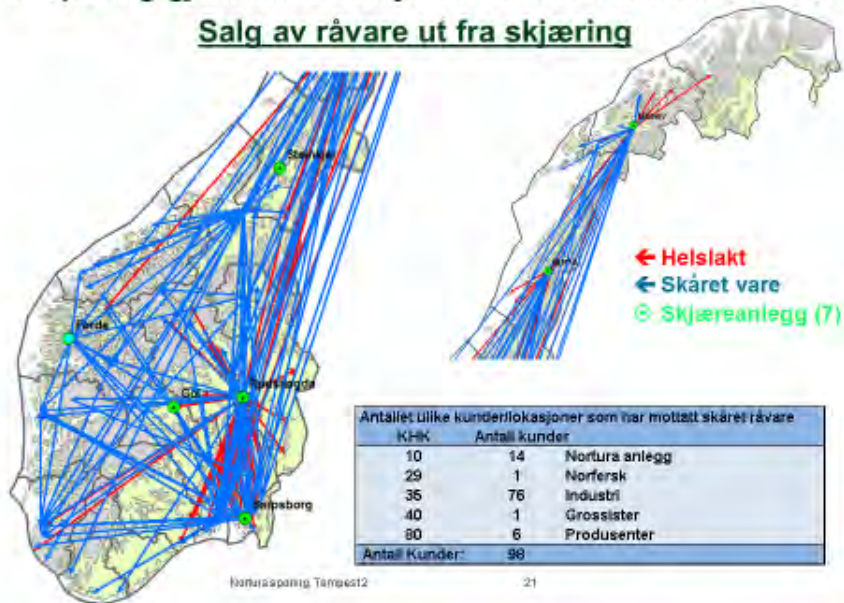
Spises som regel uten noen risikoreduserende behandling hos forbruker

Mer omfattende og komplekse verdikjeder = potensial for større omfang

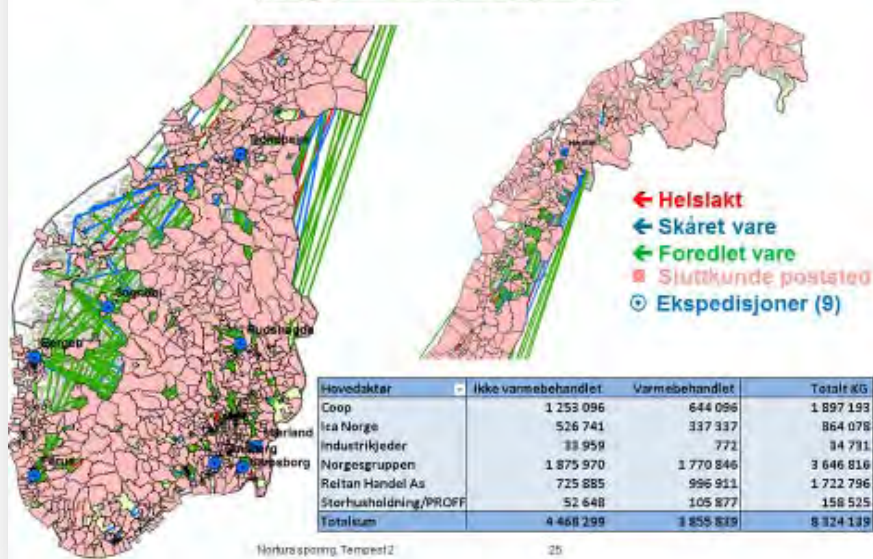
5: Spring gjennom verdikjeden samlet for scenario 1-3.

Salg av råvare ut fra skjæring

5: Spring gjennom verdikjeden samlet for scenario 1-3.

Salg til sluttkunde/butikk

Verdens tryggeste, men...

«Forekomsten av mat- og vannbårne infeksjoner og andre matforgiftninger har steget kraftig de senere årene, blant annet som følge av økt reisevirksomhet internasjonalt og import av matvarer.»

- **Utfordringer:**
  - Mer mat fra storkjøkken – konsekvenser av hygienebrist større
  - Manglende kunnskap om kjøkkenhygiene
  - Mer øko, småskala og lokal mat – utfordringer med stabil internkontroll
  - Mer ferdigmat
  - Mer eksotiske, importerte råvarer – som tilberedes uten varmebehandling
  - Flere eldre
  - Antibiotikaresistens

Dyr

Norske husdyr er verdens friskeste!

De siste 20 årene har dyrehelsa blitt bedre!

Aftenposten INNENRIKS

Dagrosdiaré utryddet

Ltter femten års kamp er dyresykdommen kudidiaré utryddet i Norge.

Rune Jensen måtte selve syy kalver da kuddet rammet gården hans for femten år siden. Han ønsket å beholde isolat for å utngå at den kommer igjen.

NYLUND MUL

Matløynter frykter at FSA slipper karantenen som beskytter mot slyke sykdommer

NYE KUBER

Ve utryddelsen bærer også store rammer på slyke.

Den kan også slyke på slyke slyke

FORFATTER: OSLOPOLIS (NO) | BOLF (NO) | EIA (NO) | ASILDEN (NO)

TIPO: Aftenposten | Innoverrøst | EIA | Stryk | Vokst | Hest | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk

FORFATTER: OSLOPOLIS (NO) | BOLF (NO) | EIA (NO) | ASILDEN (NO)

TIPO: Aftenposten | Innoverrøst | EIA | Stryk | Vokst | Hest | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk

FORFATTER: OSLOPOLIS (NO) | BOLF (NO) | EIA (NO) | ASILDEN (NO)

TIPO: Aftenposten | Innoverrøst | EIA | Stryk | Vokst | Hest | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk | Stryk

Aftenbladet Nyheter Lokal Sport Anlegg Nytt Kultur Meninger Folk TV AA

Svinesykdom er luket ut

Om norske svinebønder ikke har det særlig fett, kan næringen nå glede seg over å ha utryddet den tapsbringende sykdommen smittsom grisehoste.

NYE KUBER

Ve utryddelsen bærer også store rammer på slyke.

Den kan også slyke på slyke slyke

Friskere geiter

Kroniske sykdommer hos geiter er nesten utryddet. Melka blir bedre og geita melker lenger.

an Haraldsen
journalist

Norges forskningsråd

f t

forskning.no

Fotråte er smertefullt og dyra kan bli alvorlig halte eller knele. (Foto: Keith Ringland)

Alvorlig klauvsjukdom innført med dansk sau

En alvorlig sykdom som angriper klauvene på sauene dukket opp i Rogaland i 2008. Nå er den også påvist i Aust-Agder.

Verdens friskeste fortsatt, men...

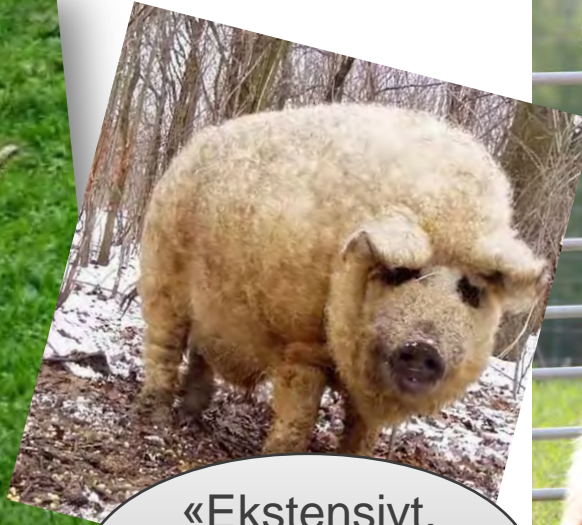
- Innførsel /import fortsatt en trussel for dyrehelsen
- Funn av:
  - Fotråte
  - Ringorm
  - BVD

Utfordringer import levende dyr

Hobby

«Ekstensivt,
etisk og
estetisk»

Eksotiske
drøvtyggere

EFTA-avtalens overvåkingorgan, ESA:

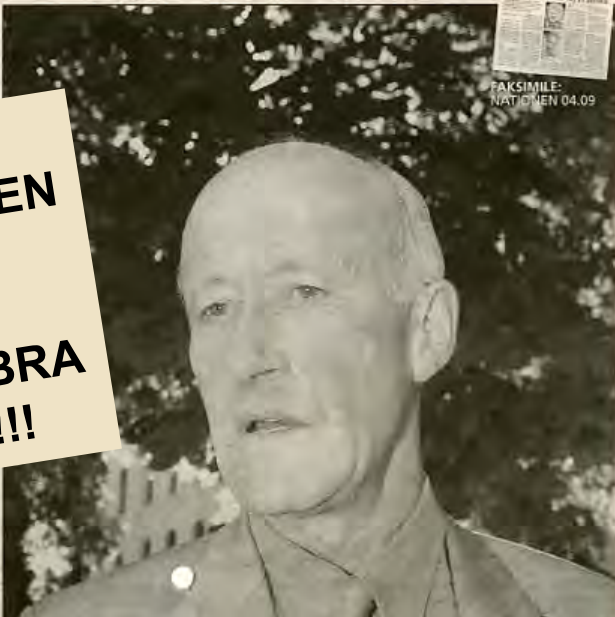
Ikke fornøyd med dyre-import

EU ● EFTA-avtalens overvåkingorgan ESA har signalisert overfor Landbruksdepartementet at de ikke var tilfreds med det siste svaret fra Norge vedrørende isolasjonstiltak for import av levende dyr.

Knut Herefoss til Norge
knut.herefoss@natt.no

FAKSIMILE: NATTOMEN 04.09

**ER DET SÅ FARLIG
MED DENNE IMPORTEN
DA?**

**DET HAR JO GÅTT BRA
I OVER 20 ÅR NÅ!!!**

...stiller jo spørsmål om det er berettiget det vi gjør. Det er klart, sier Bakken.

Karantene
I brevet fra ESA til Landbruksdepartementet 25. juli i år står ESA

20
...at.
ehelsetilsyn har de
gørdt import
og lam uten isola-
en til disse dyra i
h...mentet har vært dokumentert
som lik...d som de norske. Isola-
sjon er derfor ikke noe tiltak i for-
hold til import av dyr, men et na-
sionalt krav i forhold til overvåking

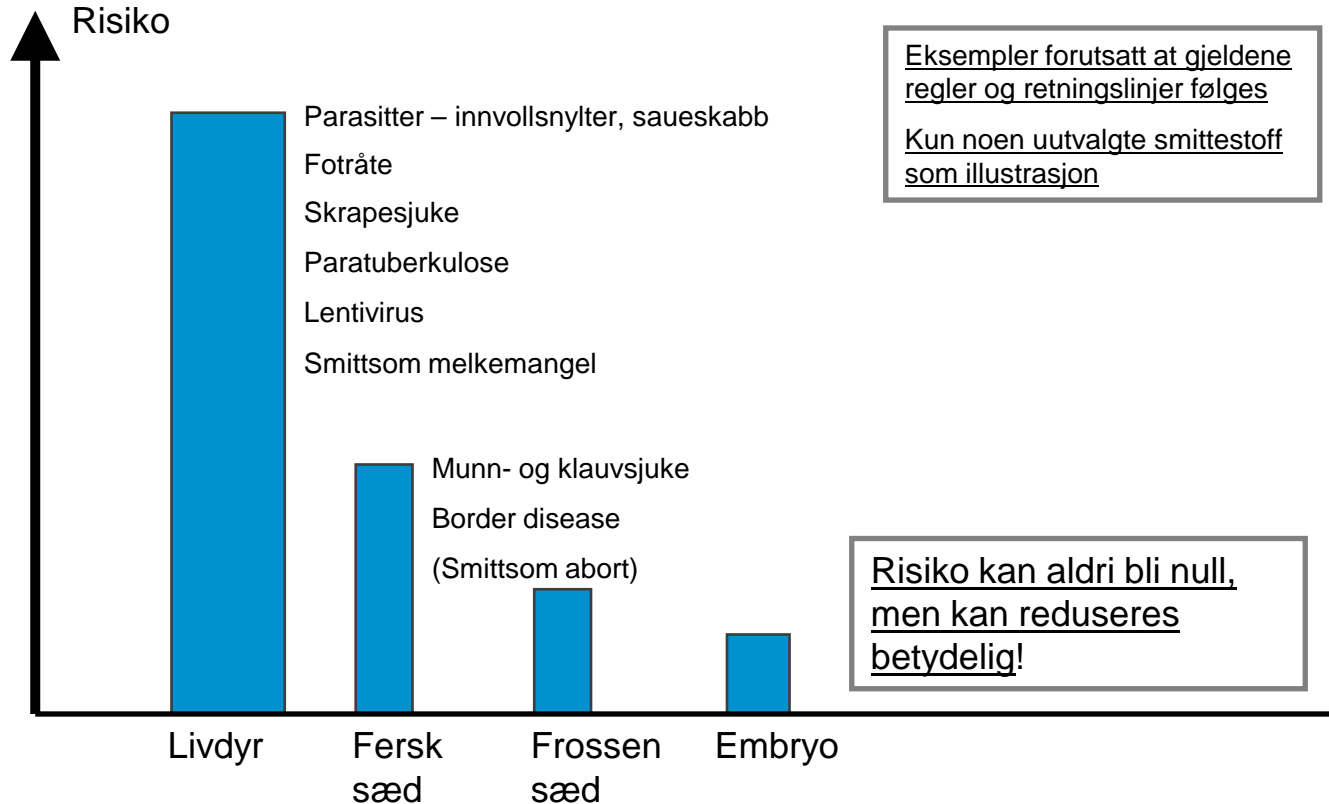
4. Hvorfor?

- Begrenset volum
  - Toll
  - Mindre risikofylte alternativer til import av levende dyr

Import av levende dyr

Ar	Storfe	Svin	Sau	Geit	Kameldyr
2016	27	(12)	0	0	5
2015	13	0	0	0	28
2014	20	0	43	0	56
2013	30	0	12	0	60
2012	0	24	17	0	12
2011	1	0	39	0	-
2010	0	0	49	0	-
2009	0	0	18	0	-
2008	7	0	0	46	-
2007	31	0	(4)	(5)	-
2006	8	1	71	20	-
2005	0	49	39	53	-
2004	0	0	11	26	-
2003	19	8	0	90	-
2002	0	0	0	33	-
2001	14	0	0	0	-
2000	48	0	2	16	-
1999	13	3	-	-	-
1998	13	8	-	1	-
1997	101	30	-	-	-
1996	129	24	-	-	-
1995	276	55	-	38	-
1994	375	41	-	-	-
1993	197	2	3	-	-
1992	141	21	-	12	-
1991	89	10	-	8	-

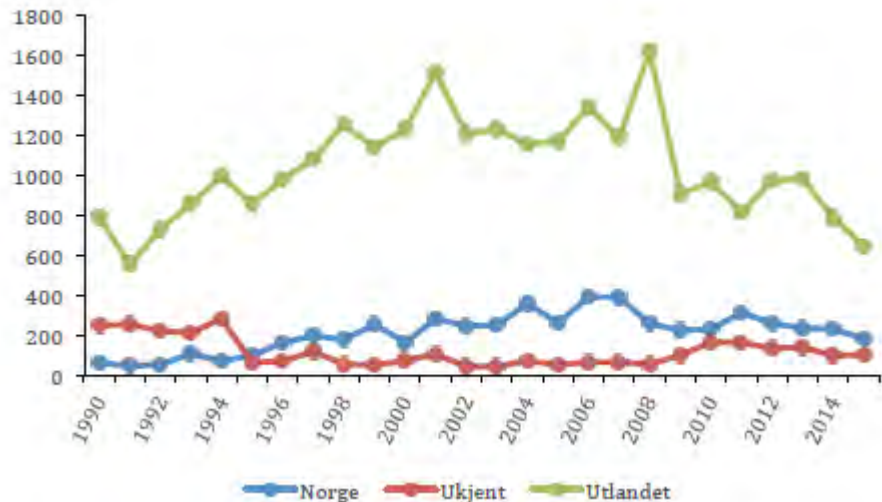
Avlsmateriale og smittsomme sykdommer

4. Hvorfor?

- Begrenset volum
  - Toll
  - Mindre risikofylte alternativer til import av levende dyr
- Kompensatoriske tiltak
  - Tilleggsgarantier
  - Overvåkings- og kontrollprogrammer
  - Isolasjon levende dyr
- Kvalitetssikring avsenderland / -besetning / -bedrift i regi av næringa
- Effektive risikoreduserende tiltak for animalske næringsmidler i regi av forbruker

Figur 4. Meldte tilfeller av salmonellose (non-tyfoide) i Norge etter smittested, MSIS 1990–2015

- Salmonella på laveste nivå på over 20 år
- Nedgang i norske tilfeller og en betydelig reduksjon i utenlandssmitte
- Sammenheng med kontrolltiltak i EU
- En nedgang i antall smittet utenlands gir også redusert smittepresset innenlands

Tidene forandrer seg...

Det er en risiko for at økt handel med dyr og mat medfører at ansvaret for å ivareta helse i økende grad legges på den enkelte.

Mens kravet tidligere har vært at produsenter og importører skal levere trygg mat, blir ansvaret for å forebygge smitte gjennom å lære seg mottiltak overført til konsumentene.

Dette er en strategi som vil gjøre det vanskelig å videreføre den gunstige smittesituasjonen vi har her i landet.

(Uttalelse fra Statens helsetilsyn av 14.10. 1998)

Takk for oppmerksomheten!

Nortura
bondens selskap